

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА КОНСТРУКЦІЯ ОРГАНІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

THEORETICAL AND LEGAL STRUCTURE OF THE AUTHORITIES ENSURING ANTI-TERRORIST SECURITY IN UKRAINE

Радовецька Л.В., к.ю.н.,
доцент кафедри теорії та історії держави і права

Навчально-науковий гуманітарний інститут Національної академії Служби безпеки України

Буряк Є.В., викладач спеціальної кафедри № 2

Навчально-наукового інституту державної безпеки

Статтю присвячено теоретико-правовій проблемі системи суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки, а саме ключовій її складовій – системі органів владних повноважень, що здійснюють діяльність у сфері боротьби з тероризмом.

Розглянуто особливості змісту конструкції «суб'єкт антитерористичної безпеки» в контексті розуміння «безпеки», «забезпечення безпеки», «суб'єкту правовідносин», «учасника правовідносин», «діяльності», «компетенції», загальних, спеціальних та виключних повноважень. Акцентовано увагу на доцільності використання саме теоретичної конструкції «суб'єкт забезпечення антитерористичної безпеки» поряд зі звичним «суб'єкт боротьби з тероризмом».

Суб'єкти забезпечення антитерористичної безпеки є відносно новим поняттям, яке потребує своєї конкретизації при визначенні їх ролі та місця у загальній системі суб'єктів здійснення діяльності щодо забезпечення антитерористичної безпеки. Підкреслюється, що система суб'єктів досить складна і розгалужена в Україні, тому предметному аналізу піддаються лише суб'єкти-носії владних повноважень – органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Виявлено неоднозначність підходів учених до розуміння суб'єктів антитерористичної діяльності. Проаналізовано чинне законодавство, яким регулюється діяльність суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки та виявлено у зв'язку з цим форми їх діяльності, як і місце у зв'язку з наданою їм компетенцією у системі органів антитерористичної безпеки.

Спираючись на чинне законодавство та підходи вітчизняних вчених до структуризації суб'єктів боротьби з тероризмом, авторами запропоновано конструкцію суб'єктів-органів владних повноважень, що здійснюють діяльність із забезпечення антитерористичної безпеки в Україні, визначена їх роль та місце у загальнодержавній системі.

Ключові слова: суб'єкт забезпечення безпеки, антитерористична безпека, орган владних повноважень, боротьба з тероризмом, компетенція, суб'єкт діяльності, суб'єкт правовідносин, учасник правовідносин, правосуб'єктність.

The article is devoted to the theoretical and legal problem of the system of entities providing anti-terrorist security, namely its key component – the system of authorities carrying out activities in the field of combating terrorism.

The peculiarities of the content of the "subject of anti-terrorist security" construction in the context of the "security", "security provision" and "subject of legal relations", "legal relations participant", "activity", "competency", general, special and exclusive powers understanding are considered. Attention on the expediency of using the theoretical construction "subject of ensuring anti-terrorist security" along with the usual "subject of combating terrorism" is focused.

Subjects of anti-terrorist security are a relatively new concept that needs to be specified when determining their role and place in the general system of subjects of anti-terrorist security activities. It is emphasized that the system of subjects is quite complex and extensive in Ukraine, therefore only state authorities are the subject to substantive analysis. The ambiguity of scientists' approaches to understanding the subjects of anti-terrorist activity has been revealed. The current legislation, which regulates the activities of anti-terrorist security entities, has been analysed and the forms of their activity, as well as their place in connection with the competence granted to them in the system of anti-terrorist security bodies, have been identified in this regard.

Based on the current legislation and the approaches of domestic scientists to the subject's fighting terrorism structuring, the authors proposed the construction of the subjects-authorities that carry out activities to ensure anti-terrorist security in Ukraine, and determined their role and place in the national system.

Key words: security subject, anti-terrorist security, authority body, fight against terrorism, competence, subject of activity, legal relations' subject, participant in legal relations, legal personality.

Як явище політичної боротьби та досягнення у зв'язку з цим своїх цілей тероризм сягає своїм корінням ХІХ століття, а вже впродовж ХХ ст. він почав стрімко розвиватися, переріс у загрозу міжнародного масштабу, набув своїх нових форм, які постійно розвиваються та удосконалюються. Ще у 1988 р. в інтерв'ю журналісту про війну у В'єтнамі Рік Рескорла (який на сьогодні відомий широкому загалу як американський герой) завдяки виключно своєму високому професіоналізму, особистій відповідальності врятував понад дві тисячі шістсот співробітників банку «Morgan Stanley» під час терористичної атаки на Всесвітній торговий центр 11 вересня 2001 р. – сказав майже пророчу фразу: «В майбутньому сутність війни буде полягати в полюванні на терористів. Не буде гігантських полів битв. Не буде масованих танкових наступальних операцій» [1]. Вже тоді, в далекому 1988 році, коли лівійській спецслужбі підірвали авіалайнер над Локербі, блискучий фахівець-професіонал, людина з неординарними аналітичними здібностями зрозуміла, що світ всту-

пає в епоху атак терористів, які особисто нічого не захоплюють і не висувають вимог, однак просто вбивають людей звичайнісінькими підручними засобами, а їх дії складно передбачити безпековими структурами [1]. Бурхливі та масштабні процеси інформатизації та глобалізації, якими характеризується розвиток людства на сучасному етапі, лише сприяють розвитку нових форм та методів терористичної діяльності, як й удосконаленню існуючих. Таким чином тероризм набуває своєї масштабності, транснаціонального характеру, що несе особливі загрози та небезпеки, відкриває нові можливості для суб'єктів здійснення цієї протиправної діяльності, а тому потребує вироблення актуальних способів, заходів, методів для ефективної протидії та боротьби з ним.

Для України проблема тероризму, як і адекватної й ефективної протидії цьому небезпечному явищу набула особливої гостроти з початком гібридної (неконвенційної) війни на Сході – в Донецькій та Луганській областях у 2014 році, а збиття в повітряному просторі України

пасажирського літака МН-17 Нідерландської авіакомпанії влітку 2014 року – терористичного акту міжнародного масштабу – змусило усвідомити, що протидія тероризму в Україні це не суто її внутрішня проблема, а проблема міжнародного характеру. Безпосереднім свідченням сказаному значне зростання позиції України в Глобальному індексі тероризму, призначенням якого є визначення рівня уразливості держав до терористичних загроз та масштабів зіткнення з терористичними загрозами. Так, з 2014 р. наша країна різко піднялася у цьому рейтингу і ця тенденція продовжувалась з року в рік (з 51-го у 2013 р. на 21-е місце у 2018 році з-поміж 163 країн світу [2]).

Терористичні діяння (дії та бездіяльність) суб'єктів їх здійснення – як державних так і недержавних, справедливо відносять до гібридних загроз, які стали невід'ємною складовою гібридної війни в Україні [3; с. 121-123]. Упродовж часів незалежності в Україні була сформована певна система органів антитерористичної безпеки, які на практиці виявилися неефективними на неготовими до протистояння гібридним загрозам – загрозам новітнього типу. Тому, починаючи з 2014 року, у зв'язку з розв'язанням Російською Федерацією гібридної війни в Україні, гострі практичні проблеми, які виникли у цій сфері потребували вирішення низки завдань, одним із яких стало реформування спеціальних органів, невід'ємною складовою яких є система органів антитерористичної безпеки. Цю проблему не було вирішено впродовж попередніх років, а з розв'язанням на території України повномасштабної війни російською федерацією ця проблема лише загострилася.

Окремі питання суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки так чи інакше знайшла своє наукове осмислення у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, окремі аспекти цих питань знайшли своє висвітлення у роботах В. Ф. Антипенка, В. О. Глушкова, В. П. Смельянова, В. В. Крутова, М.М. Кучерука, В.В. Майорова, В.В. Малікова, Р.І. Осипенка, І. М. Рижова, О.А. Федотова, А.М. Черняка та деяких інших вчених.

За науково складеною позицією відомо, що суб'єктом здійснення діяльності будь-якої діяльності є носій активного творчого начала. Правова доктрина осмислює поняття суб'єкта діяльності насамперед через призму двох взаємопов'язаних теоретичних понять-конструкцій – «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин». Візьмемо за вихідне визначення поняття суб'єкта права сформульованого О.І. Харитоновою. Зокрема, вона вважає, що з позиції позитивного права суб'єктами права виступають фізичні особи, юридичні особи, держава, територіальні громади та інші соціально-публічні утворення, котрі можуть бути носіями юридичних прав та обов'язків, тобто брати участь у правовідносинах. Суб'єкт об'єктивного права має потенційну здатність вступати у правовідносини, для чого він наділяється юридичними нормами відповідною здатністю, котру, зазвичай, іменують «правоздатністю», а іноді – за допомогою більш широкої категорії – «правосуб'єктність» [5].

Через призму, зокрема, поняття «учасник правовідносин» розглядає суб'єктів протидії тероризму в Україні О.А. Федотов, суб'єктами слід визнати учасників правовідносин у сфері протидії тероризму, які наділені визначеним законодавством обсягом прав та обов'язків із запобігання, виявлення, припинення та мінімізації наслідків терористичної діяльності [6, с. 23]. Ю.Б. Данильченко розширює дещо спектр таких суб'єктів в широкому розумінні суб'єктами протидії тероризму можна визнати сукупність міжнародних та національних органів, а також громадських організацій та окремих громадян, що здійснюють діяльність із запобігання, виявлення, припинення та мінімізації наслідків терористичної діяльності та сприяння досягненню соціального компромісу [7, с. 217].

Погоджуючись із підходом до визначення суб'єктів протидії (боротьби) з тероризмом через призму правової категорії учасників правовідносин відповідно, вод-

ночас для більш повного розуміння таких суб'єктів слід доєднати категорію діяльність, оскільки саме вона дає змогу адекватно наповнити її зміст. Юридичне наповнення категорії «діяльність» було здійснено С.Д. Гусаревим [8], а пристосовано до безпекових питань в працях інших вітчизняних вчених [9; 10].

Вищезазначене дозволяє зробити авторам визначення, що під суб'єктами забезпечення антитерористичної безпеки слід вважати широке коло різноманітних за своєю природою суб'єктів, які, відповідно до норм права, наділені правосуб'єктністю у здійсненні антитерористичної діяльності і складають собою певну систему інституцій.

Оскільки такий перелік суб'єктів досить широкий в Україні, зупинимось саме на аналізі органів забезпечення антитерористичної безпеки (діяльності) – носіїв державно-владних повноважень, які складають основу цієї системи. Водночас, поняття органу антитерористичної безпеки вважаємо за доцільне доповнити іншим теоретичним поняттям – «компетенція», оскільки саме це поняття доповнюється не лише предметом відання, сукупністю прав та обов'язків, а й категорією юридичної відповідальності [10; с. 64-65]. Очевидно, що під суб'єктами антитерористичної безпеки слід визнати учасників правовідносин у сфері антитерористичної діяльності, які володіють відповідною законодавчо визначеною компетенцією і складають собою органічну сукупність носіїв практичної діяльності щодо забезпечення антитерористичної безпеки.

Так, в Україні впродовж часів незалежності було вибудовано систему органів боротьби з тероризмом, які наділені відповідною правосуб'єктністю та до компетенції яких віднесено здійснення антитерористичної діяльності. Вони становлять між собою органічну єдність, їх перелік виокремлюється шляхом аналізу національних нормативно-правових актів – зокрема Конституції та законів України, а також спеціально деталізується у законі спеціальної дії «Про боротьбу з тероризмом» (стаття 4 Закону).

Зокрема, до першої групи суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки відносимо вищі органи державної влади в Україні – а саме Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів.

Верховна Рада України здійснює законодавче регулювання, формує політику у цій сфері, визначає перелік, структуру, загальну чисельність суб'єктів боротьби з тероризмом. Здійснює таку діяльність у правотворчій формі.

Президент України бере участь у формуванні політики антитерористичної діяльності шляхом керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави та укладення міжнародних договорів України; шляхом участі у призначенні Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України та керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також припинення їх повноважень, призначаючи та звільняючи з посади вищого командування Збройних Сил України та інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави; очолює Раду національної безпеки і оборони України; ухвалює рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану. Аналізуючи повноваження Президента України та форм здійснення такої діяльності слід зауважити, що він здійснює фактично управлінську діяльність щодо забезпечення антитерористичної безпеки.

Вищий орган виконавчої влади в Україні – Кабінет Міністрів України, на який покладено організацію боротьби з тероризмом в Україні та забезпечення необхідними силами, засобами і ресурсами [11]. Такі повноваження Кабінету Міністрів є дозволять віднести його функції в боротьбі з тероризмом до управлінських.

Частково погоджуючись з думкою, висловлену В.В. Маліковим, який вважає, що цих суб'єктів запобігання терористичній діяльності слід називати «загальними» [12; с. 243], однак зауважимо наступне:

– по-перше, більш виправданим і таким, що відповідає чинному законодавству, як і більш доречним видається оперувати поняттям, «суб'єкти забезпечення антитерористичної безпеки» з огляду на ближчий зміст та обсяг поняття «забезпечення безпеки» у порівнянні з «запобігання терористичній діяльності»;

– по-друге, розуміння антитерористичної безпеки держави як «захищеність об'єктів можливих терористичних посягань від терористичних загроз» [2] створює додаткові можливості для класифікації та виокремлення суб'єктів антитерористичної безпеки. Оскільки антитерористична безпека таким чином може розумітися як об'єкт антитерористичної діяльності (тобто певні умови, я яких діють суб'єкти), а подолання загроз як її предмет [10, с. 163]; відповідно можна розрізнити органи забезпечення антитерористичної безпеки, які «створюють» таку безпеку у позитивному аспекті, тобто створюють оптимальні умови функціонування у властивих їм формах, а також ті органи, які протидіють загрозам, тобто діють предметно, у негативному аспекті, безпосередньо долаючи загрози антитерористичній безпеці;

– такі «загальні» суб'єкти (тобто із загальними повноваженнями) можна класифікувати відповідно до форм їхньої діяльності на такі, що управляють та регулюють діяльність щодо управління та безпосереднього здійснення антитерористичної безпеки;

– по-третє, термін «загальні органи» слід наповнити більш доречним і змістовим юридичним терміном «органи загальної компетенції» у забезпеченні антитерористичної безпеки;

– по-четверте, у зв'язку виокремлюється також інша група суб'єктів, що безпосередньо здійснюють діяльність щодо забезпечення антитерористичної безпеки.

Головне місце в загальнодержавній системі забезпечення антитерористичної безпеки належить суб'єктам *безпосереднього* здійснення боротьби з тероризмом, зокрема, в межах їх компетенції є такі органи центральної виконавчої влади як-от: Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція, Міністерство оборони України, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, Управління державної охорони України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи (стаття 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом») [11].

Цей законодавчий перелік центральних органів державної влади складає найбільш масштабний пласт суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки, оскільки відповідно до своєї компетенції так чи інакше, у своїх властивих їм формах та за допомогою їм властивих методів забезпечують антитерористичну безпеку. Однак цей перелік суб'єктів безпосередньої боротьби з тероризмом (забезпечення антитерористичної безпеки), однак, як свідчать реалії, не є вичерпним. Про це на підставі ретельного законодавчого аналізу слушно зауважує В.П. Ємельянов та пропонує у зв'язку з цим ввести відповідні зміни до чинного законодавства [12, с. 20-23].

З-поміж суб'єктів безпосередньої діяльності щодо боротьби з тероризмом особливо виокремлюється СБУ як ключовий орган державної влади щодо забезпечення антитерористичної безпеки, оскільки саме це спеціальне безпекове відомство наділене виключною компетенцією у забезпеченні антитерористичної безпеки і здійснює її у властивих їй формах та за допомогою спеціальних методів. Для здійснення відповідних завдань щодо боротьби з тероризмом в СБУ створено функціональний

підрозділ як-от: Департамент із захисту національної державності з підпорядкованими йому регіональними органами [13]. Також завдання щодо забезпечення антитерористичної безпеки у своїх властивих формах виконує спецпідрозділ «Альфа» та окремий структурний підрозділ в межах Служби безпеки України – Антитерористичний центр при СБУ, повноваженнями якого охоплюється насамперед здійснення *координації діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом* [11].

Так, суб'єкти, які *можуть залучатися до боротьби з тероризмом*, зокрема у випадку здійснення заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності виокремлюються в додаткову підсистему органів спеціальної компетенції забезпечення антитерористичної безпеки складають. Це такі органи, як-от: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Служба зовнішньої розвідки України, Міністерство закордонних справ України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику.

Статтею 4 Закону «Про боротьбу з тероризмом» виокремлюється група органів-суб'єктів, які є співучасниками у забезпеченні антитерористичної безпеки. Це, зокрема «інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування» [11].

Очевидно, що такий широкий спектр суб'єктів боротьби з тероризмом спричинений гострими практичними проблемами у безпековій сфері України, які особливо актуалізувалися в останній час. Всі ці органи наділені відповідною компетенцією, а їх роль і місце у системі антитерористичної безпеки пов'язується із функціями, повноваженнями та їх призначенням у цій системі. Зокрема, Законом «Про боротьбу з тероризмом», виокремлюються та перераховуються повноваження органів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом (ст. 5) [11].

На додаток до вищеперерахованих суб'єктів антитерористичної безпеки виокремлюється Рада національної безпеки і оборони України при Президентові України (РНБОУ) [14]. Цей конституційний орган обґрунтовано входить до групи спеціальних суб'єктів, оскільки здійснює завдання щодо встановлення, підтримання та гарантування безпеки, однак більшість своїх функцій реалізується РНБОУ не безпосередньо, а через інші структури [15, с.11], тобто опосередковано. РНБОУ фактично безпосередньо не забезпечує антитерористичну безпеку, однак координує і контролює діяльність у цій сфері, а також є своєрідним механізмом застосування санкцій щодо суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність [16].

Додатково у системі органів забезпечення антитерористичної безпеки можна виокремити підсистему органів протидії злочинам, пов'язаним з фінансуванням

тероризму [17]. До цієї системи відносяться всі правоохоронні органи, які здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених 258-5 ККУ «Фінансування тероризму». Виходячи з аналізу функцій і повноважень суб'єктів у протидії злочинів, пов'язаних із фінансуванням тероризму, всю сукупність суб'єктів, складених у систему, структурно можна поділити залежно від їх ролі і значення у цьому процесі, відповідно ця система складається з таких елементів:

1) суб'єктів, які протидіють тероризму *безпосередньо шляхом викриття та розслідування злочинів*. Це, зокрема: відповідні підрозділи Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, податкової міліції Державної фіскальної служби України;

2) суб'єктів, які протидіють фінансуванню тероризму *опосередковано, переважно шляхом інформування правоохоронних органів за результатами перевірок чи ревізій тощо*. Це, зокрема, такі органи як-от: Державна служба фінансового моніторингу України, Національна комісія цінних паперів та фондового ринку, національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Державна фінансова інспекція України.

Підхід, запропонований В.В. Маліковим до структуризації систем суб'єктів запобігання та протидії терористичній діяльності, за яким слід розрізняти: 1) загальні суб'єкти; 2) спеціально створенні суб'єкти для протидії терористичній діяльності; 3) додаткові суб'єкти, які мають повноваження щодо запобігання терористичній діяльності; 4) суб'єкти, які не мають відповідних повноважень, але в зв'язку з необхідністю залучаються до такої діяльності [18, с.243] як видається може бути взята за основу, однак дещо уточнена та доповнена.

Система державних органів забезпечення антитерористичної безпеки представляє собою органічну єдність низки державних органів та окремих структурних підрозділів державних органів, що здійснюють антитерорис-

тичну діяльність наділені задля цього відповідною законодавчо визначеною компетенцією. Їх структура може бути представлена наступним чином: 1) органи загальної компетенції у забезпеченні антитерористичної безпеки (вони в свою чергу поділяються на ті, що управляють та регулюють діяльність щодо управління та безпосереднього здійснення антитерористичної безпеки); 2) органи спеціальної компетенції (тобто ті, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом за допомогою властивих їм форм та спеціальних методів); в органах спеціальної компетенції додатково виділяється підсистема органів протидії злочинам, пов'язаним з фінансуванням тероризму; 3) органи сприяння – ті, які не мають відповідної компетенції, однак залучаються органами спеціальної компетенції в межах їх повноважень до боротьби з тероризмом і таким чином виконують функції сприяння у цій діяльності; 4) суб'єкти-потенційні співучасники забезпечення антитерористичної безпеки, які не мають ні законодавчо визначеної компетенції, ні повноважень, однак можуть за рішенням компетентних представників органів спеціальної компетенції залучатися до такої діяльності.

Теоретико-правова конструкція суб'єктів-органів забезпечення антитерористичної безпеки представляє собою складну систему державних органів, що охоплює їх структуру, компетентнісну та функціональну характеристики, з позиції предметності (спрямованості) їх безпекової діяльності, загальної та спеціальної компетенції, виключних повноважень, особливостей правових та позаправових форм їх реалізації. До цієї системи входить підсистема *спеціальних* державних органів антитерористичної безпеки, які створюються для безпосередньої протидії терористичним проявам і загрозам а також організації, що здійснюють координацію діяльності, управління, а тому мають відповідну компетенцію, зокрема й виключні повноваження, які розрізняються за предметом, формами, методами та засобами діяльності, місцем та призначенням у системі забезпечення антитерористичної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутусов Ю. Человек, который спас 2687 жизней: потрясающий подвиг Рика Рескорлы – героя-спасителя во Всемирном торговом центре 11 сентября 2001 года. Источник: <https://censor.net/ru/r405542>; <https://censor.net/ru/b3147891.20%D0%9E.%20%D0%90.pdf> (дата звернення: 12.08.22).
2. Концепція боротьби з тероризмом в Україні. Затверджена Указом Президента України 5 березня 2019 року № 53/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text> (дата звернення: 23.08.22).
3. Радовецька Л.В., Гасанов М.А. Нове сприйняття безпеки в контексті глобалізації та гібридної війни з Російською Федерацією: гібридні загрози. // *Гібридна війна: сутність, виклики та загрози*: зб. матер. круглого столу. Київ, 8 липня 2021 р. Київ: НА СБУ, 2021. С. 121-124. URL: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_28744724.pdf (дата звернення: 7.08.2022).
4. Харитонов О.І. Суб'єкти та об'єкти правовідносин інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 59. С. 329–335. URL: <http://www.apdp.in.ua/v59/44.pdf> (дата звернення: 4.08.2022).
5. Данильченко Ю.Б. Суб'єкти протидії тероризму в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Вип. 2. Т. 7. С. 217–222. URL: http://www.lj.kherson.ua/2017/pravo02/part_4/51.pdf (дата звернення: 4.08.2022).
6. Федотов О.А. Поняття суб'єктів протидії тероризму в Україні. *Криміналістичний вісник*. № 1 (23). 2015. С. 19–23.
7. Данильченко Ю.Б. Суб'єкти протидії тероризму в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Вип. 2. Т. 7. С. 217–222. URL: http://www.lj.kherson.ua/2017/pravo02/part_4/51.pdf (дата звернення: 30.07.2022).
8. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. – К.: Знання, 2005. 375 с.
9. Тихомиров О. О. Забезпечення інформаційної безпеки як функція сучасної держави: моногр. К.: Центр навч.-наук. та наук.-практ. вид. НА СБ України, 2014. 196 с.
10. Радовецька Л.В. Суб'єкти забезпечення державної безпеки України: теоретико-правові аспекти: монографія. Київ: Національна академія СБУ, 2017. 208 с.
11. Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20.03 (2003) № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 24.08.22).
12. Ємельянов В.П. Суб'єкти боротьби з тероризмом: питання законодавчого визначення // *Протидія проявам тероризму, сепаратизму, екстремізму та нелегальній міграції в сучасних умовах: стан, проблеми та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 жовт. 2016 р.). – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 20-23.
13. Про Службу безпеки України. Закон України від 25.03 (1991) № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 23.08.22).
14. Про Раду національної безпеки і оборони України. Закон України від 5.03 (1998) №183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.08.22).
15. Петрів І. М. Конституційно-правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2004. 19 с.
16. Про санкції. Закон України від 21.04.09 (2014). № 1644-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 21.08.22).
17. Осипенко Р.І. Протидія оперативними підрозділами МВС України злочинам, пов'язаним з фінансуванням тероризму: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ, 2015. 21 с.
18. Маліков В.В. Поняття та види суб'єктів запобігання та протидії терористичній діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Вип. 43, т. 4. 2017. С. 241–244.